

hwn yn 1985 gan eu *Old King Cole* off-set litho, sy'n amrywio yn maint ei dudalen o 0.9" i 1.1" sgwâr — 'a very unique micro book' . . . officially recognised by the Guinness Book of Records as the "smallest Book in the World". Mae'r llyfr yn sounnd wrth gerdyn tu mewn i flwch crisial: mae'n rhy fregus i'w gyffwrdd — yn wir mae'n beryglus anadlu arno. Gwnaed llyfrau tebyg iddo yn Siapan tua'r un adeg ond er rhyfeddu at y gelfyddyd rhaid dweud fod yr ymdrech braidd yn ddi-bwynt a direswm, yn wadiad ar ddi-ben llyfr, sy'n un o gynhyrchion mwyaf ymarferol y meddwl dynol.

Mae digonedd o lyfrau bach tua 4 modfedd yn y Gymraeg, yn gylchgronau plant megis *Pethau newydd a hen* (1826), *Y Seren foreu* (1846), *Trysor i blentyn* (1841), *Trysor i'w ieuainc* (1826), yn holiaduron ac addysg megis *Rhodd Nain, Manna Bob Dydd* (1845), *Cenhadydd at blant Cymru* (1845) a nodwyd gan Llew Owain, llyfrau emynau a thraethigau bychain, rhai i'w dosbarthu'n rhad, ond ni ellir eu cyfrif yn llyfranau mân. Mae'r traddodiad hwnnw'n dechrau yn y Gymraeg, hyd y gwn i, gydag argraffiadau'r 17g. o'r *Llyfr Phygain*, yn 1612 (90 milimetr × 65 milimetr) 1618, 1633, 1683

(tua'r un maint), ond tua chanol y 19g. y ceir yr ychydig enghreifftiau eraill. Y mae'r pump llyfr emynau (tua 44 milimetr × 32 milimetr, 16 tud.) a argraffodd John Jones, Llanrwst, tua 1844, yn wobrau plant yr Ysgolion Sul yn adnabyddus (*Casgliad o Hymnau, Y Caniedydd, Y Cerub, Y Seraph, Y Pererin*), ond llai cyfarwydd yw *Ymborth Beunyddiol i Ieuentyd Cymru*, T. Evans, Caerfyrddin, a argraffwyd gan M. Jones, Caerfyrddin, 1835, 66 milimetr × 53 milimetr, 56 tud. Y bwriad oedd ei gyhoeddi'n flynyddol ond un rhifyn a welais. Y mae yn yr un dosbarth â llyfranau John Jones, yn 'gyhoeddiad bychan' . . . i'w osod yn nwyllaw y dorf liosog o blant bychain a'r ieuentyd sydd yn ein hysgolion Sabbathol' i ddysgu adnodau byrion ac ambell bennill iddynt, ac i fod yn wobrau iddynt 'am eu rhagoriaethau'.

Ni chydiodd y syniad ac ni ddatblygodd yng Nghymru yr arfer o lunio llyfranau mân, nac yn fwrriadol ddefnyddiol nac yn

ddifysrwrch casglyddol. Ni wn beth yw'r sefyllfa yn yr ieithoedd Celtaidd eraill, ar wahân i un enghraifft ddiddorol ac

annisgwyl gan Giacomo Prampolini a Per Denez, *Poeti Bretoni Moderni*, Milano, 1966, 47 tud., 2 3/4" × 2 1/4".

PETHAU NEWYDD A HEN;
NEU
DRYSORFA
I'R
Ysgol Sabbathol.

Rhif. 1.] Ionawr 1826. [Cyf. 1.

Hanes i'r am Rees, mab Shadrach ac Alice Thomas, o dafarny y Croes-bibelli, yn Llanfair Caereinion, yr hwn a fu farw, Hydref 12, 1823, yn 14 mlwydd oed.

PAN oedd Rees Thomas yn bedair blwydd oed cafodd y frech wên: effeithian y dolur hwn, mewn graddau o wendid corfforol, a'i dilynodd tra y bu fyw. Er hyny yr oedd efe o dymher fywiog, a dechreuodd fyned i'r Ysgol Sabbathol yn ieuanc, a chafodd hyfrydwch neillduol ynddi, Dysgodd ddarlennu y Beibl yn fuan, cafodd fias arno, a thrysorodd lawer o hono yn ei gôf. Adroddai y penodau a ddysgai gyda hyfder syml a

Tudalen gyntaf y rhifyn cyntaf o Pethau Newydd a Hen . . . cylchgrawn misol ar gyfer plant Ysgolion Sul Sir Drefaldwyn. Cyhoeddwyd 48 rhifyn rhwng Ionawr 1826 a Rhagfyr 1829. Cyhoeddwyd rhifyn ychwanegol yn 1829 hefyd. Richard Newell a Morris Davies oedd y golygyddion a'r cyhoeddwy ac argraffwyd rhifynnau Ionawr 1826 - Mawrth 1829 gan Richard Jones, Dolgellau, a rhifynnau Ebrill-Rhagfyr 1829 gan John Parry, Caerlleon. 4 1/4" × 2 1/2" yw maint y tudalennau.

FIRST PART

Hot. And you in hell,
As oft as he hears Owen
Glundower spoke of.
Glend, I cannot blame
him; at my nativity
The front of heaven was
full of fiery shapes,
Of burning cressets, and
at my birth.
The frame and huge
foundation of the earth
Shaked like a coward.
Hot. Why, so it would
have done at the same
season, if your mother's
cat had but kitten'd,
though yourself had
never been born.

Y
CANIEDYDD,
SEP
PIGION O EMYNAU,
I wobrwyo Plant
YR
YSGOLION SABBATHOL.
—
LLANRWST,
Argraffwyd gan J. Jones.

Wynebdalen Y Caniedydd . . . un o bump o lyfrau emynau bychan a argraffodd John Jones, Llanrwst, ac a furiadwyd i fod yn wobrau i blant yr Ysgol Sul.

Tudalen o King Henry IV (rhan un) gan William Shakespeare o argraffiad bychan Allied Newspapers.

AR WERTH

Nifer helaeth o gylchgronau yn cynnwys: *Barn, Lleufer, Llên Cymru, Y Crynhoad, Yr Efrwydd, Yr Athro, Folk Life, Cylchgrawn Hanes yr Eglwys yng Nghymru, ac ati.* Mae'r rhediadau o rai ohonynt yn gyflawn. Am fanylion pellach anfoner amlen ffwiscap wedi'i stampio at Dafydd M. Jones, Tal-y-werydd, Aberarth, Aberaeron, Dyfed SA46 0LX.

* * * * *

'Key of all Wales' in south-west Cardiganshire: surprising relics of prehistory on old estuary — River Teifi (Ti-vé); John Lynn-Thomas. 1932. Pris £25 + cludiant.

John Meurig Jones, Brynawelon, Swyddffynnon, Ystrad Meurig, Dyfed SY25 6AL.

Y CANIEDYDD.

EMYN I.

Cydaelwyn gan
A dedwydd i y nef,
S'y'n pigu'n lion,
Ger bron ei orsedd ef:
Cyweliwn ein
Telynau oll yn un,
I'w ciod
I'r Dawddod yn y dyn.
Jehofah yw,
Mae'n un ei enw pur;
Cyhawnder gollw,
I'w ddiweddau gollw.

3

Mae'n eodi ei law,
Dwed pobloedd byd o'u bodd,
I dderbyn prawf
O'r gras, anafdal oedd.

EMYN II.

All-haw i mi yw'r dilled,
A'u defnydd gworbhaw main;
Bu'r ddaed o'r sidanbreg,
O'm blaen yn gwilio'r shai;
Am hyn bod i'm ymddiog
Odiwib bob heuloder oes,
Ac oddiawen ymdreio
Ag addurtadau gras.
Y rhosyn sydd yn gwyno,
Yn fuan y prydawo,

Dwy dudalen o destun o Y Caniedydd . . .

YMBORTH BEUNYDDIOL
I
Ieuentyd Cymru, &c.
SEP,
YAGRYTHYR, NEU RAN O YSGRYTHYR,
am bob dydd yn y ŵyddyn;
Y'NGHYD
a phennill am bob wythnos.
—
GAN T. EVANS, CAERFYRDDIN.
—
CAERFYRDDIN:
Argraffwyd gan M. Jones.
—
1835.

Wynebdalen Ymborth Beunyddiol . . . 1835 gan T. Evans, Caerfyrddin. Adnodau ar gyfer pob dydd o'r flwyddyn yw'r cynnwys. Bwriadwyd ei gyhoeddi yn flynyddol ond ymddengys mai un rhifyn yn unig a ymddangosodd. 2 1/2" × 2" yw maint y tudalennau.

<p style="text-align: center;">GORPHENAF.</p> <p>20. Ar destament gwell o hyny y gwnaeth- pwyd Iesu yn Fachynydd, Heb. 7. 22. 30. Parhaed brawdgarwch, Heb. 13. 1. 31. Dangos i ni, Arglwydd, dy drugaredd, a dod i ni dy iachawdriaeth. Sal. 85. 7.</p> <p style="text-align: center;">A W S T.</p> <p>1. Yn Arglwydd a geidw dy Fynedd, a'lh ddyfodol, o'r pryd hwn hyd yn dia- rywydd, Sal. 121. 8. 2. Jerusalem, mola di yr Arglwydd: Sion, mollana dy Ddow, Sal. 147. 12. 3. Canys pe iawn-farnem ni ein hunain, ni'n bernid, 1 Cor. 11. 31. 4. Gwell i mi gyfrith dy enau, na mil- oedd o aur ac arian, Sal. 110. 72.</p> <p style="text-align: center;">—</p> <p>Elewyrched pur oleuni'r nef, Dros wyneb daer falith; Ac sed efwyl gadarn gref, Hyd at bob llwyth ac iaith.</p>	<p style="text-align: center;">A W S T.</p> <p>5. Y dyn cyntaf o'r dddear yn dddearol; yr ail ddyn yr Arglwydd o'r nef. 1 Cor. 15. 47. 6. Gwneir pob peth yn weddidd, ac mewn trefn, 1 Cor. 14. 40. 7. Dyro i ni o ddydd i ddydd ein bara beunyddiol, Luc 11. 3. 8. Na fernwch, fel na'ch barnier, Mat. 7. 1. 9. Na thelwch i neb ddwng am ddwng. Ddarpwch bothan onest yngolwg pob dyn, Rhoif. 12. 17. 10. Fel y tostoria twd wrth ei blant, felly y tostoria yr Arglwydd wrth y rhal a' l' hof- nant ef, Sal. 103. 13. 11. Llusern yw dy sir i'm traed, a llew- yrc'h i'm llwybr, Sal. 119. 105.</p> <p style="text-align: center;">—</p> <p>Glyned fy nehalon bellach byth, Daw, wrth dy ddilyth eiriau; Fel telhwy'n haww 'mlisen e byd, Yn union 'rhyd dy lwybrau.</p>
--	---

Dwy dudalen o destun Ymborth Beunyddiol